

яких переживання самотності не характерне, прояви відхильної поведінки, справді, не властиві, зважаючи на успішність в системі соціальних контактів.

Висновки. Отже, почуття самотності виступає суттєвим чинником формування девіантної поведінки підлітків. Зокрема, молоді люди, яким характерне переживання самотності, більше схильні до девіацій у формі адикції та порушень норм соціальної поведінки. Натомість, успішні в системі комунікації підлітки меншою мірою схильні до різноманітних порушень у поведінковій сфері.

Література:

1. Білоус Р. М. Психологічні особливості самотності у юнацькому віці. *Вісник №121. Серія: Психологічні науки.* 2014. №2. С30-32.

2. Железнякова Ю.В. Основні характеристики адиктивної поведінки. *Теорія і практика сучасної психології.* 2016. №2. С.4–8.

3. Лаврінченко В.А. Особливості смислової сфери підлітків із неформальних об'єднань агресивної та романтико-ескапістської спрямованості. *Психологія і особистість.* 2017. № 1. С. 130–145.

4. Седих К.В., Моргун В.Ф. Делінквентний підліток. К. : Видавничий дім «Слово», 2019. 272 с.

5. Filts, O.O., Sedych, K.V., Lavrinenko V.A. Mychailiv, S.V. Deviations of patients with drug addiction value and meaning sphere functioning. *Wiadomości Lekarskie.* 2020. LXXIII. №4. P. 761–766.

ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТИВНИХ РЕСУРСІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ САМОСТАВЛЕННЯ

Кулинич В.В.

Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка

wweraw1235@ukr.net

Актуальність проблеми. Проблема адаптації військових до умов несення служби завжди була актуальною і привертала увагу дослідників з огляду на свою практичну значущість. Особливої ваги така проблема набула в умовах відкритого військового конфлікту, який триває в Україні. Адже спроможність військових успішно і швидко адаптуватися до умов несення служби є не лише запорукою результативного виконання ними бойових завдань, але і виступає питанням забезпечення суверенітету і цілісності України.

Особливе місце у загальному руслі згаданої проблематики займають дослідження особливостей адаптації особистості до особливих умов життєздійснення і діяльності (Ю.М. Забродін, Н.Д. Завалова, А.Г. Кузнецов, В.І. Лебедев, В.М. Невмержицький [1], Ю.В. Ярошок, Н.О. Чайкіна [3], С.А. Федоренко [2]). Водночас ряд теоретичних і прикладних аспектів даної проблеми залишаються поки що недостатньо з'ясованими. Як засвідчив здійснений нами аналіз літератури, вивчення особистісних властивостей військовослужбовців, зокрема, строкової служби, із акцентуйованими рисами залишається на периферії уваги психологів. Очевидна нерозробленість

теоретичних і прикладних аспектів зазначеної проблеми та об'єктивна необхідність підвищення ефективності підготовки військовослужбовців до ефективного виконання службових функцій і зумовили вибір цієї наукової проблеми.

Мета роботи – представити результати дослідження особливостей адаптивних ресурсів військовослужбовців з різним рівнем самоствалення.

Методика та організація дослідження. Для емпіричного дослідження обрано методики: Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛЮ-АМ) А.Г. Маклакова і С.І. Чермяніна; Методика «Опитувальник самоствалення» (В.В. Столін, С.Р. Пантілеєв). У дослідженні взяли участь 60 військовослужбовців Військової частини 2269 Національної гвардії України (м. Александрія, Кіровоградської області).

Результати дослідження. Результати емпіричного дослідження дають підстави стверджувати, що найбільш адаптовані військові 1-го року несення служби (57%). Вони пристосувалися до професійної діяльності, їх перебування на службі супроводжується позитивним емоційним станом. Низька адаптованість властива не значній частині солдат, які один рік перебувають на службі (23%). Такі військові відчувають виражені адаптаційні проблеми у професійній діяльності. Їм складно виконувати свої функціональні обов'язки, контактувати з колегами під час виконання завдань керівництва (16%), що викликає виражене нервово-психічне напруження (19%) і виражається у проявах стресу чи фрустрації.

Найбільш виражені ознаки дезадаптації зафіксовані у військових 6-го місяця проходження служби, серед яких більше половини неадаптовані (55%). Такі солдати відчувають емоційну напругу під час професійної діяльності, більшість завдань, які їм необхідно виконувати, викликають у них напруження. Серед солдатів 6-го місяця служби лише не значна частина характеризується високим рівнем адаптованості (23%), успішно пристосувалися до умов несення служби та різних аспектів військової підготовки, мають позитивні стосунки з іншими солдатами та командирами.

Також визначено, що військові 1-го місяця служби краще адаптовані (45%), порівняно з солдатами, які служать пів року. Високий рівень адаптованості властивий половині новоприбулих військових, які успішно адаптувались до умов несення служби, характеризуються позитивними емоціями під час професійної діяльності (56%). Для них завдання є посилюючими, а стосунки із іншими військовими позитивні, орієнтовані на досягнення спільного результату. Серед військових 1-го місяця служби тільки третина (35%) не адаптовані, характеризуються негативними стосунками з іншими військовими, а процес служби супроводжується переживанням негативних емоцій, стресу та бажання уникнути служби.

Встановлено, що першому місяці несення служби серед досліджуваних переважає негативне самоствалення (45%). Вони мають негативне ставлення до різних аспектів своєї особистості, не характеризуються самоповагою. На наступному етапі – 6 місяців несення служби – показник самоствалення суттєво не змінюється. Натомість, на 1 році несення служби військовослужбовці стають

більше схильними до позитивної оцінки власного «Я» за результатами несення служби (45%).

Військовослужбовці з різним самостваленням відрізняються за властивою їм адаптацією. Зокрема, військовослужбовці з низьким самостваленням характеризуються нижчим рівнем адаптації (46%), оскільки негативно оцінюють свої особистісні характеристики і тому для них складніше адаптуватися до умов несення служби. Натомість, серед досліджуваних із високим самостваленням більш виражений високий показник адаптації (64%). Вони мають внутрішню узгоджену особистісну позицію, самодостатні, позитивно ставляться до себе, і тому краще адаптуються до умов життя та несення служби.

Висновки. Отже, самоствалення військових виступає важливим чинником їх адаптації до несення військової служби. Позитивне ставлення до своєї особистості постає тим, чинником, який забезпечує виражений адаптаційний потенціал для військового. Натомість, погіршене ставлення до себе ускладнює процес адаптації військових і, як наслідок, є перешкодою в ефективному виконанні ним бойових задач.

Література:

1. Невмержицький В.М. Проблема адаптації особистості в контексті задач підвищення бойової ефективності. *Роль особистості у формуванні соціальних відносин у сучасному суспільстві: збірник наукових праць*. Ірпінь, 2014. С.256–261.
2. Федоренко С. А. Особливості соціально-психологічної готовності призовників до військової служби. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. 2016. № 2-3. С. 174-177.
3. Чайкіна Н. О. Проблеми адаптації юнаків до строкової служби. *Virtus: Scientific Journal*. March # 25. СРМ «ASF»: Канада (Монреаль), 2018. С.81-84.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ

Куницька А. Р.

*Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка
kunitska.anst@gmail.com*

Актуальність дослідження. Для того, щоб стати активним учасником життя у закладі вищої освіти студенту потрібно адаптуватися до нових вимог освітнього середовища. Інтерналізація нових норм та цінностей передбачає відповідні поведінкові стратегії студентів серед яких є й конфліктні.

Мета дослідження полягала у теоретичному обґрунтуванні ролі конфліктної поведінки студентів у процесі соціальної адаптації.

Термін соціальна адаптація має зв'язок з поняттями: «соціалізація», «пристосування», «розвиток», «формування», «становлення» тощо. Важливою властивістю адаптації є здатність особистості до подальшого розвитку і змін: